

važnu ulogu u udruzi mletačkih izrađivača vesala imali su tijekom prošlosti i brojni hrvatski iseljenici. Tragom izvora i literature autorica nastoji ukazati na djelovanje Hrvata u udruzi. Rad promatra i svakodnevni život kao i gospodarske mogućnosti hrvatsko-mletačkih veza. Prate se sudbine pojedinih majstora koji su obavljali istaknute pozicije u udruzi mletačkih izrađivača vesala. Ovi članovi pridonosili su gospodarskom i vojno-pomorskom ugledu Venecije.

Dubravka Božić Bogović, *“Osobna imena u matičnim knjigama krštenih za naselja Draž i Popovac krajem 18. Stoljeća” (177 – 195)* kako napominje autorica osnovana namjera rada je analizirati osobna imena vezana uz dodjeljivanje imena djeci u ovim naseljima kroz desetogodišnji period. Iz izloženog može se zaključiti da su imena u Draži i Popovcu dodjeljivana muškoj i ženskoj djeci kršćanskog porijekla, nadijevana najčešće po imenima kumova, spomendanu svetaca koji se slavi na dan krštenja, zaštitniku župe..., a u Popovcu znatan je dio i njemačkih imena zbog naseljavanja Nijemaca.

Kristina Milković, *“Represalije protiv Podzvizda 1845. godine. Fenomen četovanja i malog rata u kasnim krajiškim društvima na hrvatsko-bosanskoj granici” (195 – 227)* u radu se objašnjava pojam četovanja kao načina ratovanja isključivo iregularnih postrojbi i malog rata kojeg karakterizira uporaba lakih postrojbi koje također nisu regularne. Događaj koji se razmatra, Jelačićev pohod na Podzvid 1845. godine okarakteriziran je kao represalija koja u biti legalizirana i formalizirana odmazda. Ove represalije spadaju u red pograničnih sukoba koji su imali karakter manjeg vojnog pohoda. Posljedica ovog sukoba je diplomatski incident kao i prekid dosadašnjih komunikacija na pogra-

ničnom području. Ovakav način ratovanja nije dovoljno istražen te ostavlja prostora za slične studije s posebnim osvrtom na političko-pravne, socioekonomske i kulturne kontekste habsburško-osmanskih sukoba.

Treći dio *Priloga* sadržava ocjene i prikaze devet autora (227 – 244), treba napomenuti da časopis sadržava na početku svakoga članka ključne riječi i na kraju sažetak na engleskom jeziku što uvelike olakšava korištenje i preglednost. Povijesni prilozi sadržavaju brojne radove na temu Miho Barada koja daje sliku velikog znanstvenog radnika, odgajatelja i istraživača koji je dao svoj doprinos hrvatskoj historiografiji, a ostao poznat samo manjem krugu znanstvenika i istraživača koji se koriste njegovim radovima i dostignućima. Radovi posvećeni njegovom životu svakako doprinose boljem poznavanju lika i djela ovog velikog znanstvenika. Osim tematskog bloka, časopis sadrži izvorne radove pet autora koji svaki na svom području doprinose rasvjetljenju lokalne ali i hrvatske povijesti općenito. Časopis je svakako dobra podloga za istraživače ali i one koji žele nešto više saznati o prošlosti jer sadrži kvalitetne članke i prikaze više autora.

SLAVEN TADIĆ

**Грађа о прошлости Босне 4,
Академија наука и умјетности
Републике Српске, Одјељење
друштвених наука,
Бања Лука, 2011, 175 стр.**

Tokom 2011. godine izdavačka produkcija o historiji srednjovjekovne Bosne obogaćena je i novim brojem časopisa “Građa o prošlosti Bosne”. Riječ je o njegovom četvrtom broju, kojeg izdaje Odjeljenje društvenih nauka

Akademije nauka i umjetnosti Republike Srbije. Kao što je to slučaj s prethodnim brojevima istog časopisa, osnovni sadržaj čini diplomatska građa o bosanskom srednjovjekovlju. Od ukupno trinaest predstavljenih isprava jedna je pisana latinskim, dok su ostale, svjedočanstvo zabilježeno ćirilskim pismom.

Prva isprava koja je prezentirana u ovom broju djelo je Dejana Ječmenice: *Povelja bana Tvrtka knezu Vlatku Vukoslaviću; 1357. g.* Predstavljeni materijal govori o ključnim elementima vazaliteta u bosanskoj državi; vjernoj službi i vjeri gospodskoj. Nalazi se u Mađarskom državnom arhivu u Budimpešti. Objavljivana je u sklopu Kermendskih isprava, iako nije pripadala tom korpusu. Autor je istakao da je ovo izdanje načinjeno na osnovu snimaka isprave iz aprila ove godine ali nam nije predočio fotografije sa trenutnim stanjem iste.

Isti autor opisao je još jednu ispravu sa sličnom tematikom: *Povelja bana Tvrtka knezu Pavlu Vukoslaviću; 1367. g.* Istaknute su okolnosti nastanka iste, naglašavajući da je dokument nastao kao rezultat borbe bosanskog bana Tvrtka da se održi na vlasti 1366.g. Pripada skupu Kermendskih isprava a njena današnja destinacija ne može se sa sigurnošću utvrditi. Autor je istakao oštećenost predmetnog svjedočanstva. Interesantna je i činjenica da je od nekoliko izdanja posljednje objelodanjeno 1982. godine.

Još jednu ispravu iz kancelarije bosanskog, sada već kralja, Tvrtka I Kotromanića izložio nam je Neven Isailović: *Povelja kralja Tvrtka I Kotromanića Šibeniku; 1390. g.* Dokument datira s kraja Tvrtkove vladavine a govori o privilegijama koje dotični vladar daruje gradu Šibeniku kao zahvalnost za priznavanje njegove vlasti. Autor podvlači da nijedno dosadašnje izdanje nije dalo do kraja tačan tekst predmetne isprave, jer

je ista oštećena na nekoliko mjesta. Osim toga brojni autori koji su se bavili datom tematikom pravili su pogreške pri čitanju. N. Isailović je uzevši u obzir dosadašnje pristupe veoma studiozno i precizno čitaocu približio razmatrani dokument. Tekst isprave je pisan latinskim pismom.

U ovom broju časopisa Građa o prošlosti Bosne kao autor se pojavljuje i jedna ruska historičarka. Marija Aleksandrovna Černova pred sobom je imala predstaviti ispravu koju su Dubrovčani uputili supruzi Sandalja Hranića, Jeleni: *Pismo Dubrovčana gospođi Jeleni o carini u Ljutaj; 1399. g.* Specifičnost datog dokumenta ogleda se u samom naslovu gdje su uočljivi glavni akteri za rješenje pitanja carine. Kompleksnost odnosa veće je time ako znamo da se osim vladara, velikaša i drugih istaknutih ličnosti za postizanje određenog cilja znalo pregovarati i sa suprugama nekih velikodostojnika, u ovom slučaju sa Jelenom Hranić. Autorica je kratko izložila stanje u Bosni nakon smrti kralja Tvrtka I, ističući pojavu velikaša i njihovu želju za teritorijalnom kontrolom određenih dijelova zemlje, što je dovelo do ovakvih okolnosti. Isprava je prije ovog imala dva izdanja.

Pavle Dragičević se bavio pitanjem dubrovačke trgovine solju te nam je u tu svrhu izložio dvije isprave: *Dva pisma Dubrovačke opštine knezu Raupu; 1403, 1405. g.* Ove dvije isprave su rezultat politike Dubrovnika u cilju rješavanja nelegalne trgovine solju u Sutorini. Autor nam je u nešto dužem izlaganju predstavio historijat problema sa trgovinom istaknutim artiklom i okolnosti koje su dovele do nastanka isprava. Suprotno tome, diplomatske osobine istih su vrlo kratko izložene. Originali nisu sačuvani a postojeći prepisi nalaze se u Državnom arhivu u Dubrovniku u prvom tomu serije *Lettere e commissioni di Levante*.

Koncizno i jasno Tamara Vuković izložila nam je dvije isprave iz korespondencije Dubrovnik i bosanskog velikaša Pavla Radinovića: *Dva pisma dubrovačke opštine knezu Pavlu Radenovići iz 1405. g.* Riječ je o dokumentima koji imaju sve standardne dijelove karakteristične za jednu ispravu. Objašnjeni su svi dijelovi ali i napravljena paralela među njima, što je autorica povezala sa tadašnjim aktuelnim političkim dešavanjima u Bosni. Ovako slikovita analiza izuzetno olakšava razumijevanje sadržaja isprave, posebno zbog nedostupnosti fotografija istih u ovom izdanju predstavljenog časopisa.

Jednu od najznačajnijih isprava srednjovjekovne bosanske države predstavio nam je Rade Mihaljčić: *Povelja kralja Stefana Tvrta Tvrkovića kojom Dubrovčanima potvrđuje Slansko primorje; 1405. g.* Dotični dokument je karakterističan ne samo zbog obima već i sadržine koja govori o izdvajanju jednog dijela bosanske državne teritorije ali i o dubrovačkoj politici i težnji za sopstvenim proširenjem. R. Mihaljčić je pravio i malu komparaciju sa sličnom ispravom koju je Dubrovniku izdao kralj Ostoja 1399. godine. Autor je zbog značaja isprave i nekih nedovoljno jasnih detalja uputio na rad Gregora Čremošnika, koji se bavio razmatranim svjedočanstvom.

Dva pisma dubrovačke opštine vojvodi Sandalju povodom kupovine broda i jedne pomorske nepogode; 1412. g. Ove dvije isprave koje je odabrao Pavle Dragičević od velikog su značaja jer govore o jednom novom aspektu djelovanja bosanskih velikaša i njihovoj svestranosti. Iz uvodnih napomena istaknuto je da su dotične isprave do danas objavljene tek dva puta. Originali nisu sačuvani već prepisi u Dubrovačkom arhivu. Oba dokumenta sadrže uobičajne formule sa svim elementima koji grade jednu ispravu.

Tokom prve polovine XV stoljeća bosanski vladari ali i velikaši izdali su mnoštvo isprava od kojih su neke direktno oblikovale bosanske državne granice. Jednu takvu razmotrio nam je Rade Popović: *Povelja vojvode Sandalja i braće mu Vukca i Vuka kojom ustupaju Dubrovčanima svoj dio Konavala; 1419. g.* Važnost isprave se odražava u tome što ona govori o ustupanju bosanskog dijela teritorije Dubrovniku. Autor se nije upuštao u iznošenje detalja kada je opis iste u pitanju, već je uputio na rad Gregora Čremošnika koji je analizirao dotični dokument.

Polaganje novca na dobit bosanske gospode u Dubrovnik bila je ustaljena praksa od početka XV st. Primjer jedne takve transakcije predstavio nam je Arandel Smiljanić: *Dubrovačka potvrda knezu Brailu Tezaloviću o primanju novca na dobit; 1427. g.* Kao kulminacija tog posla nastala bi isprava, koji je u ovom slučaju grad Sv. Vlahe izdao svom klijentu Brailu Tezaloviću. Opisane su okolnosti koje su dovele do njenog nastanka. Isprava je dobro očuvana, čuva se u Dubrovačkom arhivu i do sada je objavljivana tri puta.

Sva kompleksnost i šarolikost pitanja vjerne službe i vjere gospodske ogledaju se u jednom primjeru koji nam je predstavio Arandel Smiljanić: *Povelja vojvode Đurđa Vojsalića kojom potvrđuje baštinske posjede braći Đurđevićima; 1434. g.* Ovajput se u svojstvu garanta vjere gospodske pojavljuje jedan velikaš, Đurađ Vojsalić. Okolnosti nastanka isprave su dosta složene stoga A. Smiljanić uzima nešto više prostora za objašnjavanje okolnosti. Autor postavlja i pitanje, uz ponuđene mogućnosti kao odgovor, a to je: Na koji način je predmetna isprava dospijela u Dubrovnik? U samom svjedočanstvu se navode imena gradova, župa i sela, kao i podaci o etničkoj i vjerskoj

pripadnosti stanovništva Donjih Kraja. Riječ je o nesumnjivo važnim podacima koji ovu ispravu svrstavaju u znamenitije dokumente bosanskog srednjeg vijeka.

Svoju drugu ispravu u ovom broju časopisa Grada o prošlosti Bosne prezentirao je Rade Popović: *Povelja vojvode Ivaniša Pavlovića Dubrovčanima; 1442. g.* Ako uzmemo u obzir površinu datog dokumenta, on spada među najveće južnoslavenske. Riječ je o standardnoj ispravi koja je trebala da reguliše i potvrdi sve tadašnje dubrovačke privilegije isposlovane od Radoslava Pavlovića. R. Popović ističe monumentalnost i ljepotu isprave čiji formular sadrži sve standardne dijelove počevši od invokacije, dispozicije i na kraju potpisa dijaka.

Kao posljednji dokument predstavljen u ovom broju časopisa od strane Srđana Rudića, je jedna vrsta potvrde o porijeklu Juraja Bogišića: *Potvrda da je Juraj Bogišić sinovac Braila Tezalovića; 1469. g.* Isprava je trebala da potvrdi da je spomenuti J. Bogišić sinovac kneza Pavla Radinovića. U tom smislu prikazan je rodoslov porodice Tezalović. Original potvrde nalazi se u Državnom arhivu u Dubrovniku.

Ovaj broj predstavljenog časopisa kako vizualno tako ni uređivački ne razlikuje se mnogo od prethodnih brojeva. Detaljan opis diplomatske građe o srednjovjekovnoj bosanskoj državi, što je postavljeni cilj časopisa *Grada o prošlosti Bosne*, važan je ne samo u historiografskom smislu već i zbog kontinuiteta koji će omogućiti detaljan uvid u neophodnu izvornu podlogu, koji pred sebe postavlja svaki istraživač. Jedinu primjedbku koju možemo istaći odnosi se na dio koji govori o prosopografskim podacima. Na nekoliko mjesta u časopisu autori nisu objašnjavali određene titule, ličnosti

ili termine, već su jednostavno istakli kako su ti pojmovi objašnjeni u nekim ranijim brojevima istog časopisa. To možda nije najadekvatnije rješenje i može da predstavlja otežavajuću okolnost za čitaoca ukoliko mu u datom trenutku potrebni časopis nije dostupan.

SEMIR HAMBO

Međunarodni znanstveni skup "Stjepan Tomašević (1461.-1463.) – Slom srednjovjekovnog Bosanskog Kraljevstva", Jajce, 11-12. studenog 2011. godine

Jajce, kraljevski grad srednjovjekovne Bosne, od 11. do 12. studenog 2011. bio je mjestom susreta povjesničara iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Mađarske i Srbije. Povod njihova okupljanja bila je 550. obljetnica od krunjenja posljednjeg bosanskog kralja Stjepana Tomaševića (1461.–1463) te razmišljanja o uzrocima i posljedicama njegova krunjenja. Međunarodni je znanstveni skup u organizaciji Hrvatskoga instituta za povijest u Zagrebu i Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Sarajevu, a pod pokroviteljstvom Općine Jajce, pružio niz izlaganja iz različitih historiografskih perspektiva i prijeko potreban dijalog kako bi se o tome sagledali svi ondašnji izvori, nastale legende i historiografski pogledi. Budući da su upravo s tom nakanom došli na skup izlagачi iz Sarajeva, Zagreba, Beograda i Budimpešte, uspjeh znanstvenog skupa bio je zajamčen i očekivano plodonosan.

Pozdravnu su riječ na otvaranju skupa uputili dekan Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Sarajevu prof. dr. sc. **Pavo Jurišić** i zamjenik ravnateljice Hrvatskog instituta za